

ADAM ANTONI KRYŃSKI

ŻYCIE I PRACE

PRZEDSTAWIŁ

STANISŁAW SZOBER

W A R S Z A W A — 1 9 3 4

Dr Bronisław Wieczorkiewicz
Profesor Uniwersytetu Warszawskiego

ADAM ANTONI KRYŃSKI

ŻYCIE I PRACE

ADAM ANTONI KRYŃSKI

ŻYCIE I PRACE

PRZEDSTAWIL

STANISŁAW SZOBER

Dr Bronisław Wieczorkiewicz
Profesor Uniwersytetu Warszawskiego

W A R S Z A W A — 1 9 3 4

ODBITKA Z PRAC FILOLOGICZNYCH T XVI

118223

DRUK. M. ARCT. CZERNIAKOWSKA 225

K-MB/B1 133514

Adam Ant Kryński

ADAM ANTONI KRYŃSKI

ŻYCIE I PRACE

(1844 — 1932).

[W przerwie, która nas dzieli od ukazania się poprzedniego tomu, czasopismo nasze poniosło bardzo bolesną stratę. Rozstaliśmy się na zawsze z człowiekiem szczególnie nam bliskim i drogim, któregośmy kochali i czcili, jako żywą tradycję tych czasów, kiedy z jego inicjatywy, wysiłków i zabiegów powstawały przed laty „Prace Filologiczne”.]

Dn. 10 grudnia 1932 roku zmarł w Warszawie Adam Antoni Kryński. Nie złamała go choroba, lecz nieszczęśliwy wypadek. Prof. Kryński zmarł wskutek ciężkich obrażeń, których doznał w wypadku tramwajowym. W tym tragicznym zbiegu okoliczności zewnętrznych było źródło tem większego naszego żalu, bo straciliśmy człowieka, który pomimo sędziwego wieku cieszył się wyjątkową żywotnością.

Prof. Kryński urodził się 19 maja 1844 roku w Łukowie na Podlasiu. Z tradycji rodowych i środowiska rodzinnego wyniósł najszlachetniejsze składniki kultury narodowej i głębokie umiłowanie obowiązku obywatelskiego.

Kształcił się naprzód w Szkole 5-cioklasowej w Siedlcach, następnie od klasy 4-ej w Gimnazjum Realnem w Warszawie (1858—1861). Po przejściu jednorocznego Kursu przygotowawczego zapisał się w roku 1862 na Wydział fizyczno-matematyczny Szkoły Głównej Warszawskiej i studiował na nim cztery lata; w roku 1866 zmienił kierunek studiów i wstąpił na wydział historyczno-filologiczny, który ukończył w roku 1869 ze stopniem magistra, na podstawie pracy

„O dźwiękach nosowych w językach słowiańskich”, ogłoszonej w roku 1870 po rosyjsku (О носовыхъ звукахъ въ славянскихъ языкахъ) w Warszawskich „Университетскихъ Извѣстяхъ” zes. 3—4. Głównymi kierownikami Kryńskiego w okresie jego studiów historyczno-filologicznych byli Józef Przyborowski, profesor języka polskiego, Jan Papłoński, profesor gramatyki porównawczej, Zygmunt Węclewski, profesor filologii klasycznej, Aleksander Tyszyński, profesor historii literatury polskiej i J. K. Plebański, profesor historii powszechnej.

Po otrzymaniu dyplomu warszawskiego udał się Kryński zagranicę, gdzie studiował w Lipsku sławistykę pod kierunkiem Augusta Leskiena i języki klasyczne pod kierunkiem Jerzego Curtiusa.

Po rocznym pobycie zagranicą wrócił Kryński do kraju i objął stanowisko nauczyciela w II-ym gimnazjum w Warszawie, gdzie w ciągu lat 35 uczył naprzód (1871—1891) greckiego i łaciny, a potem (1891—1906)—języka francuskiego.

Zaledwie jednak po tylu latach pracy przeszedł na dobrze zasłużoną emeryturę, kiedy w dwa lata potem powołany został na nowe, wielce zaszczytne i odpowiedzialne stanowisko. W roku 1908, zaproszony przez Wydział filozoficzny Uniwersytetu Lwowskiego, obejmuje tam katedrę filologii słowiańskiej po prof. Antonim Kalinie. Na katedrze tej był czynny przez lat niespełna sześć, do wybuchu Wielkiej Wojny w roku 1914. Wielką zasługą Kryńskiego na tym nowym stanowisku było zainicjowanie i założenie przy zajmowanej przez niego katedrze Seminarjum filologii słowiańskiej, przy którym dzięki zabiegom prof. Kryńskiego zaczęła się tworzyć biblioteka.

Zaskoczony wypadkami sierpniowymi 1914 roku w posiadłości swojej, w Miąsach pod Tłuszczem, nie powrócił już do Lwowa, a gdy jesienią roku 1915 powstał do nowego życia powołany Uniwersytet Warszawski, prof. Kryński objął w nim katedrę filologii polskiej i przy tej katedrze zało-

żył i kierował Seminarjum języka polskiego. W roku pierwszym działalności/wskrzeszonego Uniwersytetu był dziekanem Wydziału filozoficznego. W roku 1919 po stabilizacji ciała nauczycielskiego Uniwersytetu Warszawskiego przez polskie władze oświatowe profesor Kryński uzyskał godność profesora honorowego z prawami i obowiązkami profesora zwyczajnego. Od tego czasu wprowadził już nie kierował Seminarjum języka polskiego, ale prowadził wykłady w ciągu długich jeszcze lat dwunastu, i dopiero w niespełna rok przed śmiercią przeszedł na powtórnie zapracowaną emeryturę.

Już z tego krótkiego opisu zewnętrznych okoliczności życiowych przebija niepospolita żywotność, wytrwałość i pracowitość człowieka. Zapracować dwukrotnie na emeryturę to przeżyć dwa życia! Przy takim usposobieniu duchowym rozległą musiała być działalność i bogaty plon tego dwukrotnego życia pracy. Po twórczej i popularyzatorskiej działalności naukowej pozostało czterysta pozycji bibliograficznych, ale praca prof. Kryńskiego nie wyczerpywała się w tej tylko dziedzinie. Był nie tylko uczonym i pisarzem, lecz także wieloletnim nauczycielem, gimnazjalnym i uniwersyteckim, a poza tem, gdziekolwiek wypadło mu pracować, w Warszawie, czy we Lwowie, brał zawsze czynny udział w organizowaniu życia naukowego.

W roku 1884, przezwyciężając trudności cenzury rosyjskiej, założył w Warszawie pierwsze w Polsce czasopismo językoznawcze,—„Prace Filologiczne”, które według planu założyciela objęły „rozprawy z językoznawstwa ogólnego, badania z dziedziny języków słowiańskich, a języka polskiego w szczególności”. Czasopismo stanęło odrazu na wysokim poziomie i skupiło koło siebie wszystkich najwybitniejszych ówczesnych językoznawców polskich. Stworzenie tego ośrodka polskiej myśli językoznawczej w warunkach szczególnie ciężkich dla nauki polskiej pozostanie na zawsze w historii językoznawstwa polskiego niepożyłą zasługą Kryńskiego.

W roku 1890 wziął Kryński udział w wielkiem przedsięwzięciu wydawniczym, wchodząc do redakcji „Wielkiej En-

cyklopedji Powszechnej Ilustrowanej", w której objął dział językoznawczy i gdzie umieścił przeszło sto artykułów z rozmaitych dziedzin swojej specjalności.

W kilka lat później, w roku 1898 wspólnie z J. Karłowiczem podejmuje myśl stworzenia wielkiego słownika języka polskiego i przy współudziale Wł. Niedźwiedzkiego wydaje pierwszy tom tego pomnikowego dzieła w roku, który szczególnie nas tutaj w Warszawie wzruszał i krzepił, w roku pięćsetletniego jubileuszu Uniwersytetu Jagiellońskiego. „Almae Matri Cracoviensi MCCCC—MDCCCC”! W tych krótkich, ale jakże pełnych nieprzebranej treści myślowej i uczuciowej, wyrazach, wypisanych na pierwszym zrębie wznoszonego pomnika „mowy tysiącletniej”, autorowie nie tylko składali hołd najstarszej Wszechnicy polskiej, której życie i działalność krzepiły dusze polskie, umęczone niewolą, ale jednocześnie dawali świadectwo, że język i myśl twórcza to dwie ostoje i podstawy istnienia narodu.

W roku 1909, w okresie swej działalności we Lwowie był Kryński współredaktorem czasopisma „Lud”, a w roku 1915, po powrocie do Warszawy, został powołany na stanowisko redaktora „Wisły”.

Brał Kryński udział także w organizowaniu i w pracach kierowniczych różnych instytucji naukowych. W roku 1906 wspólnie z innymi uczonymi warszawskimi zabiega o utworzenie Towarzystwa Naukowego, a w roku 1907, jako jeden z założycieli, wchodzi do Zarządu tego Towarzystwa i obejmuje przewodnictwo jego Wydziału pierwszego. W tych samych latach współdziała także w tworzeniu Towarzystwa Kursów Naukowych, późniejszej Wolnej Wszechnicy Polskiej. W roku 1909 został prezesem Lwowskiego Towarzystwa Etnograficznego i przez szereg lat kierował jego pracami.

W roku 1914, kiedy społeczeństwo polskie w Warszawie, korzystając ze sprzyjających warunków politycznych, wytworzonych wybuchem Wielkiej Wojny, zaczęło się krzątać około organizacji szkół wyższych w Warszawie, prof. Kryński

został powołany do współpracy do zawiązanej w tym celu Komisji.

Gdy w roku 1915 przy Muzeum przemysłu i rolnictwa w Warszawie utworzono sekcję etnograficzną, prof. Kryński został powołany na jej przewodniczącego.

Takie były zabiegi, prace i trudy prof. Kryńskiego w zakresie organizacji życia naukowego w Polsce w dwóch jego wielkich ośrodkach, w Warszawie i we Lwowie; zwłaszcza praca w Warszawie zapisała się na jednej z najpiękniejszych kart historii nauki polskiej.

Rozpoczął swoją działalność w epoce, utrwalonej na wieki w wizjach artystycznych jego uniwersyteckiego kolegi, Prusa, w czasach, kiedy w Warszawie, owej „stolicy wolności”, „wił się i prężył zamysł wielkiego plemienia”; wychowały go te same niepożyte siły duchowe Narodu, które zrodziły działalność takich ludzi, jak Tadeusz Korzon, Aleksander Jabłonowski, Aleksander Rembowski, Adolf Pawiński, Władysław Smoleński, Piotr Chmielowski, Bronisław Chlebowski, Bronisław Grabowski, Jan Karłowicz, Władysław Holewiński, Julian Ochrowicz, Ignacy Baranowski, Tytus Chałubiński, Henryk Sienkiewicz, Bolesław Prus, Aleksander Świętochowski i tylu jeszcze innych, którzy w najcięższych warunkach poruszali pracą swoją życie duchowe Warszawy; a przez nią także życie całego narodu. Przyszedł do pracy z pozytywistycznym poglądem na świat, miał młodzieńczą, niezachwianą rozezaraniami późniejszych okresów, wiarę w potęgę i nieomylność nauki, ale pociągała go do niej nie sama tylko dążność do poszukiwania prawdy, lecz także przekonanie, że nauka jest narządem życia, potężną bronią, którą naród w twórczych wysiłkach wywalcza swoją osobowość i niezależność duchową. Świadomość tego bliskiego związku nauki z życiem kazała Kryńskiemu tak, jak wielu innym ze współczesnego mu pokolenia pracowników naukowych, trwać mocno przy ojczystej glebie, nie rozpraszać sił po rozległych, ale obcych, niekiedy nawet wrogich obszarach. Wolał Kryński, jak wielu innych jego współtowarzyszów, ograniczyć

zakres swojej działalności i skazać się na cięższe warunki naukowej pracy, niż się „przetapiać w obce bryły” i pomnażać obce kulturalne dobra.

W nagrodę za tę ofiarę nie stał się ani polsko-rosyjskim, ani polsko-niemieckim, ani polsko-francuskim czy polsko-angielskim uczonym, ale trwał zawsze na posterunku nauki polskiej. Wiedziony najlepszym instynktem serca, urzeczywistniał pracą całego swojego życia hasło, które ostatnimi czasy tak pięknie wyraził jeden z późniejszej generacji lingwistów, bo czuł, że „tęm więcej zdziałamy dla nauki światowej, im więcej będziemy pracować dla nauki polskiej, w imię jej potrzeb, jej danych, jej zasobów i jej ideałów, a nie obcych, choćby nas miały olśniewać” (A. Gawroński, Szkice językoznawcze, str. 197).

Przykład tej pięknej ofiary stał się z czasem moralnym wskazaniem, za którym poszli młodszy lingwiści polscy, którym zrazu wypadło pracować w podobnych, co i Kryński, warunkach. Za tę naukę życia zdobył Kryński nie tylko głęboką cześć, lecz i gorącą miłość. Innych, znakomitszych jego kolegów szanowaliśmy i podziwiali, jego czciliśmy i serdecznie kochali.

Taka była wartość moralna i narodowa życia i działalności społecznej Kryńskiego. A jakie wartości pozostawiła po sobie jego praca naukowa?

Działalność naukowa prof. Kryńskiego w trzech rozwijała się kierunkach, na polu nauki ścisłej, w zakresie popularyzacji nauki i na polu nauki stosowanej.

Działalność teoretyczno-naukowa prof. Kryńskiego znajduje odzwierciedlenie przedewszystkiem w wydawanych przez niego „Pracach Filologicznych”. Tu ogłosił artykuły z zakresu historii języka polskiego: O aoryście w języku polskim PF I; — Postaci osobliwe przysłówków staropolskich i niektórych gwarowych PF II. Tu wydał krytycznie kilka zabytków staropolskich, jak Powieść o papieżu Urbanie PF I, — Glossy w dziele B. Opecia z r. 1522 p.n. Żywot Pana Jezu Krysta PF II. — Żywot św Eufrajsji, zabytek z r. 1524.

PF III. Tu we wspomnieniach pośmiertnych dawał charakterystyki działalności naukowej lingwistów polskich, jak Jana Hanusza, Józefa Przyborowskiego, Lucjana Malinowskiego, Jana Karłowicza, Hieronima Łopacińskiego, Antoniego Kaliny, Romana Pilata, Jana Bystronia, Władysława Nehringa i Antoniego Małeckiego. Tu wraz z K. Appelem ogłosił Przegląd bibliograficzny prac naukowych o języku polskim PF I; tu wreszcie w szeregu recenzji i sprawozdań podawał informacje o ruchu naukowym w Polsce i zagranicą.

Kilka prac naukowych ogłosił Kryński w Rozprawach Akademii Umiejętności; jak np. o gwarze zakopiańskiej (tom IX). Sprawozdania i recenzje naukowe umieszczał także w różnych czasopismach warszawskich, jak np. „Niwa”, „Wędrowiec”, „Tygodnik Ilustrowany”, „Ateneum”, „Biblioteka Warszawska”.

Wybitną pozycję w dorobku naukowym Kryńskiego stanowi jego „Gramatyka języka polskiego” (I wyd. 1897); wielką również jego zasługą naukową jest współudział w „Słowniku języka polskiego”. Cokolwiekby się dało temu słownikowi zarzucić zarówno w ujęciu zasad, na których został zbudowany, jak w sposobie ich wykonania, niewątpliwie ma on wartość dzieła pomnikowego, jako najbogatszy zbiór polskiego materiału leksykalnego.

Cechą prac naukowych Kryńskiego była zawsze ścisła łączność z materiałem rzeczowym i trzeźwość wniosków, wysnuwanych z badanego materiału. Jako badacz staropolszczyzny, Kryński czerpał materiał rzeczowy z rękopisów i książek, a mniej się opierał na mowie żywej, do której się zwrócił dopiero później w związku ze swymi zainteresowaniami poprawnościowo-językowymi. Taką postawą do gatunku badanych faktów tłumaczyć między innymi należy, że praca dialektologiczna Kryńskiego o „gwarze zakopiańskiej” ma poważne braki i nie posiada tych wartości, jakimi są nacechowane jego studia z zakresu staropolszczyzny, a przede wszystkim Gramatyka języka polskiego. Przejrzystość planu, jasność wykładu i umiejętność uwydatniania związków,

zachodzących między opisywanymi zjawiskami i faktami, uczyniły z tego dzieła doskonały naukowy podręcznik, z którego przez kilka dziesiątków lat czerpały swoją wiedzę o języku ojczystym młodzież uniwersytecka i szerokie koła polskiej inteligencji. Stąd w znacznej mierze płynęła wielka popularność autora i autorytet, który sobie w społeczeństwie zdobył.

W ostatnich latach swojego życia pracował Kryński nad Słownikiem Jana Kochanowskiego, niestety jednak nie zdążył go opublikować.

Wśród prac podręcznikowych prof. Kryńskiego wymienić należy Gramatykę szkolną, którą opracował wspólnie z synem Mirosławem i wydane również z synem „Zabytki języka staropolskiego”, jedyny w swoim czasie podręcznik uniwersytecki tego rodzaju.

W dziedzinie prac popularno-naukowych wysuwają się na czoło przede wszystkim wspomniane wyżej liczne artykuły, pisane do Wielkiej Encyklopedji Powszechnej Ilustrowanej. Są one wymownym wyrazem nie tylko nadzwyczajnej pracowitości, lecz w równej mierze także rozległości zainteresowań i erudycji autora, a wszystkie miały na celu informowanie polskiej inteligencji o zakresie i zdobyczach rzeczowych i metodologicznych ówczesnej nauki językoznawczej.

W zakresie językoznawstwa stosowanego dwie były dziedziny, które szczególnie interesowały Kryńskiego, — pisownia i poprawność językowa.

Pisowni poświęcił prof. Kryński szereg artykułów i rozpraw, jak np. Wyjaśnienie kilku pytań z zakresu pisowni PF III—Kwestja językowa, o bezzasadnym odróżnianiu rodzaju nijakiego od męskiego w deklinacji przymiotników (1872).—O pisowni polskiej wraz z objaśnieniami niektórych form językowych (1882).—Pisownia polska, prawidła i ich uzasadnienie (kilka wydań w różnych latach).—Prawidła pisowni polskiej (1910).

Stworzony przez Kryńskiego system ortografji polskiej cieszył się w pewnych sferach naszej inteligencji, zwłaszcza

w b. Królestwie Polskiem wielką popularnością, a w roku 1906 wszedł w kilku zasadniczych swoich punktach jako podstawa systemu ortograficznego, uchwalonego na Zjeździe im. M. Reja. Niektóre zasady pisowni Kryńskiego były też przyjęte przez konferencje ortograficzne, które się zbierały w roku 1917 i 1918, i zostały usankcjonowane przez uchwały ortograficzne Polskiej Akademji Umiejętności.

Było to niewątpliwie zwycięstwo, ale tylko częściowe, bo zakończone kompromisem, i dlatego Kryński nie mógł się z jego wynikami do końca życia pogodzić. Jak dla obrony swojego ortograficznego wyznania podjął w latach 1917 i 1918, pomimo sędziwego wieku, wysiłek dwukrotnej, utrudniającej w ówczesnych warunkach wojennych, podróży z Warszawy do Krakowa; tak później wolał raczej przystać na wycofanie z obiegu swojego podręcznika szkolnego, niż na wprowadzenie do niego owej kompromisowej ortografji. „Nie dam się sprzedać za miskę soczewicy!“. W takiej postawie kryło się coś więcej, niż upór: była to wielka siła moralna własnych przekonań, która woli ponieść straty w walce życiowej, niż dać się przełamać.

W ostatnich latach swojego życia zwrócił się Kryński ku zagadnieniom poprawności językowej, i tu także był szermierzem równie wytrwałym, jak bezinteresownym i sprawie oddanym. Jak każdy człowiek, napewno w niektórych swoich zapatrywaniach i sądach się mylił, zbyt może jednostronnie opierał się na własnym poczuciu językowym, ale podziwiać w nim trzeba było szlachetność intencji i nigdy nie wygasający zapał w służeniu dobru języka ojczystego.

Oto w treściwym zarysie obraz prac prof. Kryńskiego. Znalazły one zasłużoną ocenę zarówno w szerokich warstwach społeczeństwa, jak w instytucjach naukowych. W roku 1875 Akademia Umiejętności powołuje Kryńskiego na współpracownika swojej Komisji językowej, a w roku 1889 zostaje Kryński członkiem korespondentem tejże Akademji. Gramatyka jego i Słownik, opracowany wspólnie z Karłowiczem i Niedźwiedzkiem otrzymują nagrody Akademji Umiejętności

na konkursie im. Lindego, Towarzystwo Naukowe Warszawskie, Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie i Towarzystwo Nauczycieli Szkół Wyższych i Średnich dają mu godność członka honorowego. W roku 1928 otrzymał Kryński Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, a w roku 1930 dostaje nagrodę naukową Warszawy.

Tak rodacy uczcili zasługę pracowitego życia. Zapisalo się ono w historii nauki i kultury polskiej niejednem trwałem dziełem, ale pozostało po niem jeszcze coś więcej,— jakaś jasna smuga wartości moralnych, która nas wynosi w krainy, gdzie

„...ani ciemne mgły dochodzą,
ani śnieg, ani zimne grady szkodzą.
Wieczna pogoda, dzień na wszystkie strony
trwa nieskończony”.

Więc idąc dalej za natchnieniem drogiego Zmarłemu poety, prosimy w serdecznem uniesieniu:

„Szlachetne dusze, które swej dzielności
macie zapłatę: niebieskie radości,
życie Ojczyźnie, aby wam rozdziła
podobnych siła”.

—Stanisław Szober.

BIBLIOGRAFJA PRAC

PROF. ADAMA ANTONIEGO KRYŃSKIEGO

UŁOŻYŁ

STANISŁAW SZOBER.

Objaśnienie skrótów: *BPP*—Bibl. Pisarzy Polskich, wyd. Ak. Um. *EP*—Wielka Encyklopedia Powszechna Ilustrowana. *PF*—Prace Filologiczne.

1870.

1. O dźwiękach nosowych w językach słowiańskich (po rosyjsku). Varšavskija Universitet. Izvěstija. Warszawa, str. 101.

1772.

2. Iter Florianense (ocena wydania) Niwa, str. 223—5. Warszawa.
3. Kwestja językowa. O bezzasadnym odróżnianiu rodzaju nijakiego od męskiego w deklinacji przymiotników. Odbitka z tygodnika „Niwa”. Warszawa, str. 60.

1874.

4. H. Sucheckiego Związła gramatyka polska do użytku w szkołach (rec.) Niwa, str. 18—19 i 41—2. Warszawa.
5. J. J. MalceŃskiej Mała gramatyka polska, ułożona na pytania i odpowiedzi (rec.). Niwa, str. 237—9 i 257—9. Warszawa.
6. Przegląd piśmiennictwa zagranicznego. Niwa, str. 428—31. Warszawa.

1875.

7. I. Boczylińskiego Zasady gramatyki języka polskiego (rec.). Niwa, str. 496—503 i 562—8. Warszawa.

1876.

8. J. Baudouina de Courtenay: 1) Opyt fonetiki rezjanskih govorov. 2) Rezjanskij katihizis (rec.). Przegląd Krytyczny № 4. Warszawa.
9. I. Baudouina de Courtenay Zarys głosowni gwar rezjańskich (rec.). Ateneum, str. 641—9. Warszawa.
10. L. Malinowskiego Beiträge zur slavischen Dialektologie (rec.). Niwa, str. 381—7. Warszawa.
11. Modlitwy Wacława w wydaniu L. Malinowskiego (rec.). Ateneum, str. 679—88. Warszawa.

1878.

12. Brus języka českého (sprawozdanie). Ateneum, str. 160—6. Warszawa.

1879.

13. L. Malinowskiego Zarysy życia ludowego na Śląsku (rec.). Archiv für slav. Philologie, str. 504—5. Berlin.
14. Al. Walickiego, Błędy nasze w mowie i piśmie (rec.). Ateneum, str. 366—74. Warszawa.
15. Z dziejów języka polskiego. Objaśnienia do rozprawy W. Makuszewa p. t. „Ślady wpływu ruskiego na piśmienictwo staropolskie”. Odbitka z Ateneum. Warszawa, str. 55.

1880.

16. A. Małeckiego Gramatyka historyczno-porównawcza języka polskiego (rec.). Biblioteka Warszawska, str. 111—28, 311—27, 413—99.
17. Rozbiór Gramatyki historyczno-porównawczej A. Małeckiego. Odbitka z Biblioteki Warszawskiej. Warszawa, str. 51.

1881.

18. O języku Wojciecha Oczki na podstawie jego dzieł: „Przymiot” i „Cieplice”. Warszawa, str. 23.
19. Wl. Nehringa, Ueber den Einfluss der alttschechischen Sprache und Literatur auf die altpolnische III (rec.). Ateneum, str. 543—52. Warszawa.

1882.

20. Józef Przyborowski, profesor języka polskiego w Szkole Głównej w Warszawie, życie i prace. Tygodnik Ilustrowany № 325. Warszawa.
21. O pisowni polskiej wraz z objaśnieniami niektórych form językowych. Odbitka z Bibliot. Warsz. Warszawa, str. 42.

1883.

22. Psalterz Dawidów przekładania Jana Kochanowskiego, przedruk z wyd. I-go 1579 r. z objaśnieniami A. A. Kryńskiego (w wydaniu jubileuszowym). Warszawa.

1884.

23. Dr. J. Majera Uwagi o pisowni *-ija*, *-yja* w wyrazach przyswojonych (rec.). Bibl. Warsz., str. 126—33.
24. Gwara zakopiańska. Studium dialektologiczne. Rozpr. Akad. Um. w Krakowie. 10, 170—224. Kraków.

1885.

25. A. G. Bema Zarys wykładu mowy polskiej (rec.). PF 1, 262—8.
26. A. Kryńskiego Gwara zakopiańska (autoreferat). Prawda (18.IV). Warszawa.
27. B. Ożyńskiego Skarbiec odkryty bogactwa, piękności i wszystkich prawideł zasadniczych mowy i pisowni polskiej (rec.). PF 1, 259—62.
28. Dodatek do J. Karłowicza Uwag do tomu IV, str. 89 Archiv für slav. Phil. PF 1, 128—31.

29. L. Malinowskiego Przyczynki do historii wyrazów (rec.). Prawda (18.IV). Warszawa.
30. Powieść o papieżu Urbanie, druk krakowski z r. 1514. PF 1, 59—90 (tekst i opracowanie językowe).
31. Przegląd bibliograficzny prac naukowych o języku polskim (ze współudziałem K. Appela). PF 1, 541—718.
32. Słownik wyrazów godnych uwagi, użytych w „Porządku prawa bartnego... z r. 1616”. Odbitka ze Sprawozd. Kom. język. Ak. Um. t. IV. Kraków, str. 40.
33. Stanisława Skrodzkiego Porządek prawa bartnego dla starostwa Łomżyńskiego z r. 1616 (tekst wydany z rękopisu). Odbitka z Archiwum Komisji hist. Ak. Um. t. III. Kraków, str. 44.
34. Starożytność pieśni Bogurodzica. Prawda (18.IV) Warszawa.

1888.

35. Archiv für slav. Philologie. B. IX (sprawozdanie). PF 2, 349—52.
36. Ew. Rodziszewskiego O przyimku pod względem składniowym (rec.). Przegląd Pedagog. str. 27. Warszawa.
37. Ew. Rodziszewskiego O przyimku pod względem składniowym (rec.). PF 2, 815—17.
38. Filografa Praktyczny sposób ustalenia pisowni polskiej (rec.). PF 2, 811—12.
39. Filografa Teoretyczna poprawa grafiki polskiej... (rec.). PF 2, 812—15.
40. Glossy w dziele Baltazara Opecia z r. 1522 p. n. „Żywot Pana Jezusa Krysta”. PF 2, 666—758.
41. H. Collitz'a Wahrung meines Rechtes (rec.). PF 2, 302—3.
42. Jan Hanusz i jego prace. PF 2, 818—36.
43. J. Bystronia Przyczynek do hist. jęz. pol. z początku XV wieku na podstawie zapisków sądowych w Księdze Czerskiej (rec.) PF 2, 798—809.
44. Jerzykowskiego Słownik ortograficzny z dodatkiem nie-polskich wyrazów i wyrażeń (rec.). PF 2, 802—11.

45. J. Hanusza O pisowni i wokalizmie zabytków języka polskiego w księgach sądowych krakowskich z wieków XIV—XV (rec.). PF 2, 336—7.
46. J. Hanusza Z językoznawstwa i literatury ludowej (rec.). PF 2, 337.
47. I. Karłowicza Imiona własne polskich miejsc i ludzi od zatrudnień (rec.). PF 2, 338.
48. J. Leciejewskiego Der Lautwerth der Nasalvocale im Altpolonischen (rec.). PF 3, 334—5.
49. J. Lekszyckiego Die ältesten grosspolnischen Grodbücher I (rec.). PF 2, 794—8.
50. M. Kobiernickiego, nieznanego pisarza XVI wieku, Historia o czterech młodzieńcach i Treny P. Jakóbowi Strusiowi. (ocena wydania). PF 2, 342—3.
51. Modlitwy Wacława w wyd. L. Malinowskiego (rec.). PF 2, 791—4.
52. O aoryście w języku polskim. PF 2, 265—75.
53. Postaci osobliwe przysłówków staropolskich i dzisiejszych gwarowych. PF 2, 593—8.
54. Prace językoznawcze w wydawnictwach Akademii Umiejętności w Krakowie (rec.). PF 2, 344—7.
55. Przyrostki pochodne *-eństwo*, *-arnia*. PF 2, 763—5.
56. Roty przysięg wielkopolskich wieku XIV—XV w wyd. R. Hubego (rec.). PF 2, 343—4.
57. Wenecja, poemat historyczno-polityczny z końca XVI w. (ocena wydania). PF 2, 338—42.
58. Wł. Nehringa Altpolnische Sprachdenkmäler (rec.). PF 2, 326—32.

1890.

59. Abecadło (z tabl.). EP 1, 32—6.
60. Aglutynacja językowa. EP 1, 275.
61. Aglutynacyjne języki. EP 1, 275—77.
62. Akcent. EP 1, 414—6.
63. Altajskie języki. EP 2, 891—93.
64. Amerykańskie języki. EP 2, 1003—10.

- 65. Analogja językowa. EP 1, 73 — 5.
- 66. Angielski język. EP 3, 210 — 5.
- 67. Appel K. EP 3, 480 — 1.
- 68. (Głoska) a. EP 1, 9 — 10.

1891.

- 69. Archiv für slavische Philologie X, XI (rec.). PF 3, 569 — 74.
- 70. Armeński język (z J. Hanuszem). EP 5, 7 — 9.
- 71. Asymilacja językowa. EP 5, 278 — 9.
- 72. Bibliografja prac językoznawczych. PF 3, 580 — 1.
- 73. (Głoska) b. EP 6, 617 — 18.
- 74. J. Lekszyckiego Die ältesten grosspolnischen Grodbücher II (rec.). PF 3, 548 — 51.
- 75. R. Hubego Zbiór rot przysięg sądowych poznańskich, kościańskich, kaliskich, sieradzkich, piotrkowskich i dobrzyńskich (rec.). PF 3, 551 — 4.
- 76. Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń Wydziału filologicznego Ak. Um. w Kr. (sprawozd.). PF 3, 567 — 8.
- 77. Russkij Filologičeskij Věstnikъ XXI, XXII (rec.). PF 3, 579 — 80.
- 78. Wisła, miesięcznik geogr.-etnogr. I (rec.). PF 3, 575 — 8.
- 79. Wydawnictwa Akademji Umiejętności w Krakowie, Bibl. pisarzy pol. (rec.). PF 3, 354 — 62.
- 80. Zbiór wiadomości do antropologii krajowej, t. XI (rec.). PF 3, 568 — 9.
- 81. Żywot św. Eufaksji, zabytek języka polskiego z r. 1524 (tekst, uwagi o języku i słownik) PF 3, 181 — 280.

1892.

- 82. Baskijski język. EP 7, 51 — 2.
- 83. Baudouin de Courtenay, Jan Niecisław. EP 7, 123 — 5.
- 84. Białoruski język. EP 8, 658 — 60.
- 85. Birmański język. EP 8, 829 — 31.
- 86. Biskupski Leon. EP 8, 850 — 1.

- 87. Bobrowski Michał. EP 8, 963 — 4.
- 88. Cztery nagrody imienia Lindego. Wędrowiec, str. 380.
- 89. Historia prawdziwa, która się stała w Landzie, mieście niemieckiem. BPP (rec.). Wędrowiec 559. Warszawa.
- 90. H. Schoffena O enocie albo żywocie człowiekowi przystojnym (oc. wyd.). Wędrowiec, str. 48. Warszawa.
- 91. Orichowiana. (St. Orzechowski). Wędrowiec str. 251. Warszawa.
- 92. Piotra Cichlińskiego Potrójny Plauta (rec.). Wędrowiec str. 175. Warszawa.
- 93. Piotr Chmielowski, z powodu dwudziestopięciolecia pracy pisarskiej. Wędrowiec nr. 46. Warszawa.
- 94. Przekłady Biblii na język polski, czeski, słowacki, łużycki, litewski i łotewski. EP 8, 678 — 713.
- 95. S. Polaczka Wieś Rudawa (rec.). Wędrowiec, str. 447. Warszawa.
- 96. St. Słupskiego Zabawy Orackie (rec.). Wędrowiec, str. 79. Warszawa.
- 97. Teodora Zawackiego Memoriale oeconomicum (rec.). Wędrowiec, str. 525. Warszawa.
- 98. Wł. Jeżowskiego, Oeconomja (rec.). Wędrowiec, str. 79. Warszawa.
- 99. A. Baranieckiego Podręcznik algebry dla uczniów klas wyższych (rec.). Wędrowiec, str. 47. Warszawa.
- 100. A. Pleszczyńskiego Bojarzy międzyrzeccy (rec.). Wędrowiec, str. 287. Warszawa.
- 101. Bibliografja prac językoznawczych. PF 4, 683 — 8.
- 102. „Bogurodzica”. EP 9, 9 — 12.
- 103. Bopp Franciszek. EP 9, 155 — 8.
- 104. Bréal M. EP 9, 395 — 6.
- 105. Bretkun J. EP 9, 427 — 8.
- 106. Bretoński język. EP 9, 430 — 1.
- 107. Brugmann K. 10, 538 — 9.
- 108. Brückner Aleksander 10, 532 — 4.
- 109. Bułgarski język. EP 10, 719 — 21.
- 110. Buszmański język. 10, 830 — 1.

111. Bystroń Jan. EP 10, 869—70.
112. Celichowscy A. i Z. 11, 239—40.
113. Celtyckie języki EP 11, 256—9.
114. Cejnowa F. EP 11, 266—8.
115. Cerkiewno-słowiański język EP 11, 330—2.
116. Dr. Wł. Ołtuszewskiego Istota, przyczyny i leczenie wad jąkania (rec.). Wędrowiec, str. 93. Warszawa.
117. S. Korbuta Wyrazy niemieckie w języku polskim (rec.). Wędrowiec str. 111, Warszawa.
118. (Głoska) c EP 10, 881—2.
119. Historia i lingwistyka, w „Upominku, książce zbiorowej na cześć Elizy Orzeszkowej”. Kraków—Petersburg.
120. L. Malinowskiego Górale Zakopiańscy (rec.). Wędrowiec str. 723, Warszawa.
121. L. Malinowskiego O niektórych wyrazach ludowych polskich (rec.). Kwartalnik Hist. str. 477—81. Warszawa.
122. M. Reja Krótka rozprawa... BPP (rec.). Wędrowiec, str. 143, Warszawa.
123. Prace Filologiczne r. 1894 (sprowozdanie), Wędrowiec, str. 219, Warszawa.
124. Rozprawy Wydziału filologicznego Ak. Um. w Krakowie XIV—XVII (rec.). PF 4, 680—3.
125. St. Ramułta Słownik języka pomorskiego (rec.). Wędrowiec, str. 351. Warszawa.
126. „Wisła” (sprawozdanie). Wędrowiec, str. 271. Warszawa.
127. Wł. Matlakowskiego Słownik wyrazów ludowych, zebranych w Czerskiem i na Kujawach (rec.). Kwartalnik Hist., str. 655—7. Warszawa.
128. Wyjaśnienie kilku pytań z zakresu pisowni. PF 4, 327—44.

1894.

129. A. Zbylitowskiego „Wieśniak” i „Epitalamium” (ocena wydania). Wędrowiec, str. 319. Warszawa.
130. Chiński język. EP 12, 613—9.
131. Chyliński S. EP 12, 944—5.

132. Cinciała A. EP 13, 21—2.
133. Baranieckiego Krótka gramatyka z wielu zadaniami (rec.). Wędrowiec, str. 379. Warszawa.
134. M. Bielskiej Nauka języka francuskiego (rec.). Wędrowiec, str. 979. Warszawa.
135. M. Dzierżanowskiej, C. Niewiadomskiej i J. Warnkówny Ćwiczenia do wykładu gramatyki i nauki języka polskiego podług Gramatyki Małeckiego (rec.). Wędrowiec, str. 979. Warszawa.
136. R. Koppensa O sposobach oznaczania spółgłosek miękkich w Psalterzu Florjańskim (rec.). Kwart. Hist., str. 665—7. Warszawa.

1895.

137. Cygański język. EP 14, 532—3.
138. Cyrylica. EP 14, 589—91.
139. Czas gramatyczny. EP 14, 722—3.
140. Czasowanie. EP 13, 723—6.
141. Czeceński język. EP 14, 735—6.
142. Czeremiski język. EP 13, 813—4.
143. Czerkieski język. EP 14, 821—2.
144. Czerokezów język. EP 14, 843—4.
145. Czeski język. EP 14, 765—70.
146. Częstotliwe słowa. EP 14, 879—80.
147. Części mowy. EP 14, 866—7.
148. Czjapaneński język. EP 14, 881—2.
149. Czoktawski język. EP 14, 895—6.
150. Czuchowski język. EP 14, 907—8.
151. Czukezowski język. EP 14, 912—3.
152. Czuwaski język. EP 14, 917—9.
153. Czybczowski język. EP 14, 920—1.
154. Czykwicki język. EP 14, 923—5.
155. Czynne słowa. EP 14, 925.
156. Czynno-bierne słowa. EP 14, 925—6.
157. Czypewajski język. EP 14, 929—31.
158. Dajacki język. EP 14, 878—82.

159. Dakocki język. EP 14, 984—6.
160. Daničič J. EP 15, 52—4.
161. Deklinacja. EP 15, 255—60.
162. Delbrück B. 15, 273.
163. Denis E. EP 15, 365—6.
164. Deputacja ortograficzna Królewsk. Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie. EP 15, 391—2.
165. Deszkiewicz J. EP 15, 450—1.
166. Diez Fr. EP 16, 546—7.
167. Dittenbach W. EP 16, 524—5.
168. Dobrovský J. EP 16, 691—6.
169. Dopełniacz. EP 16, 834.
170. Dopełnienie. EP 16, 834—5.
171. Doucha F. EP 16, 881—2.
172. Drawidyjskie języki. EP 16, 974—9.
173. Drewiański język. EP 16, 995—8.
174. Duński język. EP 15, 40—5.
175. (Głoska) *d*. EP 14, 945—6.
176. Historia bardzo ucieszna... (ocena wyd.). Wędrowiec, str. 759. Warszawa.
177. Karłowicz Słownik wyrazów obcego pochodzenia (rec.). Wędrowiec, str. 859. Warszawa.
178. Katalog rozumowany książek dla dzieci (sprawozdanie). Wędrowiec, str. 179. Warszawa.
179. Ludy i języki kaukaskie. Wędrowiec № 4 (z mapką). Warszawa.
180. S. Adalberga Księga przysłów polskich (rec.). Ateneum, str. 392—5. Warszawa.
181. S. Adalberga Księga przysłów polskich (rec.). Wędrowiec, str. 159. Warszawa.
182. Św. Cyryl. EP 14, 587—9.

1896.

183. (Głoska) *e*. EP 17, 739—40.
184. Napomnienie polskie ku zgodzie (ocena wydania). Wędrowiec, str. 35. Warszawa.

185. St. Orzechowskiego Książki o ruszeniu ziemie polskiej przeciwko Turkowi (ocena wydania). Ateneum, str. 174—6. Warszawa.
186. Sylwestrowicza Podania żmudzkie i Grimmów Bajki (rec.). Wędrowiec, str. 134—5. Warszawa.
187. Wł. Ołtuszewskiego Rozwój mowy u dziecka (rec.). Wędrowiec, str. 379. Warszawa.
188. Wł. Ołtuszewskiego Trzeci przyczynek do nauki o zbożeniach mowy (rec.). Wędrowiec, str. 219. Warszawa.

1897.

189. Etjopskie języki. EP 20, 699—705.
190. Etymologia. EP 20, 695—8.
191. Europejskie języki. EP 20, 813—6.
192. (Głoska) *f*. EP 20, 941—2.
193. Gramatyka języka polskiego. Warszawa, str. 345.
194. Kazania Gnieźnieńskie w wydaniu Wł. Nehringa (rec.). Wędrowiec, str. 938. Warszawa.
195. M. Reja Zwierzyniec (ocena wydania). Wędrowiec str. 1019. Warszawa.
196. Pisownia polska. Prawidła i ich uzasadnienie. Warszawa, str. 82 (wydanie 6-e i ostatnie w r. 1918).

1898.

197. Filologia (klasyczna, słowiańska, polska i germańska). EP 21, 463—87.
198. Lucjan Malinowski (życiorys). Przegląd Pedagog. str. 28—31 i 50—1.
199. Lucjan Malinowski, życie i prace. Wędrowiec nr. 5.

1899.

200. A. Zbylitowskiego Wieśniak (ocena wydania). PF 5, 283—8.
201. Fleksja. EP 22, 697—8.
202. Fleksyjne języki. EP 22, 698—9.
203. Fiński język. EP 22, 577—80.

204. Flamandzki język. EP 22, 673 — 7.
205. Fryzyjskie języki. EP 23, 391.
206. Fryzyngijski rękopis. EP 23, 393 — 4.
207. Historia barzo ucieszna z r. 1665 (ocena wydania). PF 5, 279 — 83.
208. J. Baudouina de Courtenay Vermenschlichung der Sprache (rec.). PF 5, 289 — 94.
209. Język polski. Poradnik dla samouków. 2, str. 10—33 i 655 — 63. Warszawa.
210. J. Karłowicza Słownik wyrazów obcych a mniej jasnego pochodzenia (rec.). PF 5, 294 — 6.
211. Józef Przyborowski (1823 — 1896). PF 5, 308^I — 308^{II}. Warszawa.
212. Lucjan Malinowski (1839 — 1898). PF 5, 308^{III} — 308^{IV}. Warszawa.
213. S. Adalberga Księga przysłów... polskich (rec.). PF 5, 277 — 9.
214. S. Ciszewskiego Krakowiacy, monografia etnograficzna (rec.). PF 5, 288 — 9.
215. Sprawa przyjęcia jednolitej pisowni, proponowanej przez Akademię Umiejętności w Krakowie (łącznie z Baudouinem de Courtenay, Brücknerem, Kaliną i Karłowiczem). PF 5, 159 — 85. Warszawa.
216. T. Florinskiego Uspëhi naučnoj razrabotki pol'skago jazyka za posłëdnija 25 lët' (rec.). PF 5, 1007 — 8.
217. T. Florinskij. EP 22, 760 — 1.
218. Wiadomości bibliograficzne o pracach językoznawczych. PF 5, 1008 — 20.

1900.

219. Bracia Grimm. EP 26, 845 — 50.
220. Gebauer J. EP 24, 768 — 70.
221. Geitler L. EP 24, 790 — 1.
222. Germańska filologja. EP 24, 1012 — 15.
223. Głagolica. EP 25, 165 — 9.

224. (Głoska) g. EP 23, 450 — 1.
225. Głoski. EP 25, 179 — 80.
226. Gnieźnieńskie kazania EP 25, 261 — 2.
227. Gocki język. EP 26, 533 — 5.
228. Grafika. EP 26, 596 — 8.
229. Gramatyka języka polskiego (wyd. 2-e, nagrodzone przez Akad. Umiejętn. w Krakowie na konkursie im. Lindęgo). Warszawa.
230. Gramatyka historyczna. EP 26, 618 — 20.
231. Graždanka. EP 26, 669 — 70.
232. Grecki język. EP 26, 733 — 9.
233. Grygorowicz W. EP 26, 841 — 2.
234. Groddeck J. EP 26, 870 — 2.
235. Grot J. EP 26, 907 — 8.
236. Kursa przygotowawcze do Szkoły Głównej 1861—1862. Katedra języka polskiego w Szkole Głównej. W wydawnictwie: „Szkoła Główna Warszawska” tom I. Kraków.
237. Słownik języka polskiego tom I (współ z J. Karłowiczem i Wł. Niedźwiedzkiem). Warszawa, 1900, str. 955 + XIII.

1901.

238. (Głoska) h. EP 27, 175 — 6.
239. Grabowskiego A. Polskie słownictwo (rec.). Książka 1901 (marzec). Warszawa.
240. Gwara. EP 27, 137 — 8.
241. Hammer Purgstella. EP 27, 293 — 5.
242. Hanusz J. EP 27, 390 — 3.
243. Hartel W. EP 27, 433 — 4.
244. Hattala M. EP 27, 470 — 2.
245. Haupt M. EP 28, 485 — 6.
246. Hermann J. G. EP 28, 831 — 3.
247. Heyne K. EP 28, 943.
248. Hilferding A. EP 28, 974 — 80.
249. Hiszpański język. EP 29, 83 — 6.

- 250. Hoffmann von Fallersleben. EP 29, 159—61.
- 251. Holenderski język. EP 29, 239—42.
- 252. Hołowackij J. EP 29, 270—1.
- 253. Hovelaque A. EP 29, 394—400.
- 254. Hrubý G. i Z. z Jeleni. EP 29, 424—6.
- 255. Humboldt K. W. EP 29, 4494—7.
- 256. Językoznawstwo polskie w XIX stuleciu Prawda nr. 3. Warszawa.
- 257. J. Karłowicza Słownik gwar polskich (rec.). Książka nr. 11. Warszawa.
- 258. Kronika czasopism. Książka nr. 1, 27—8. Warszawa.
- 259. Ks. Franciszek Ksawery Malinowski (1807—1881). Album biograficzny zasłużonych Polaków. Tom I. Warszawa.
- 260. Małecki, jako gramatyk. Wędrowiec nr. 46. Warszawa.
- 261. Materjały i Prace Komisji Językowej Akademji Umiejętności 1, 1 (rec.). Książka nr. 10. Warszawa.
- 262. Rozprawy Akademji Umiejętności (rec.). Książka (lipiec). Warszawa.
- 263. St. Schneidera Wzmianki Platona o Orfeuszu (rec.). Książka nr. 8. Warszawa.
- 264. W. Hahna O nowo-odszukanym fragmencie komedji Menandra (rec.). Książka nr. 8. Warszawa.

1902.

- 265. A. Krasnowolskiego, Najpospolitsze błędy (rec.). Książka nr. 12. Warszawa 1902 (1903).
- 266. A. Passendorfera Błędy językowe (rec.). Książka nr. 12. Warszawa 1902 (1903).
- 267. (Głoska) *i*. EP 30, 663—5.
- 268. (Głoska) *j*. EP 31, 304—6.
- 269. (Głoska) *k*. EP 32, 300—1.
- 270. Imiesłów. EP 30, 796—8.
- 271. Imię. EP 30, 802—5.
- 272. Indoeuropejskie języki. EP 30, 857—60.
- 273. Indyjskie języki. EP 30, 908—10.

- 274. Irańskie języki. EP 31, 92—3.
- 275. Iryjski język. EP 31, 127—8.
- 276. Jagić V. EP 31, 376—80.
- 277. Jakucki język. EP 31, 449—50.
- 278. Japoński język. EP 32, 590—1.
- 279. Jawajski język. EP 32, 747—50.
- 280. Jolly J. EP 32, 26—7.
- 281. Jones W. EP 32, 35—6.
- 282. Julien St. EP 32, 154—5.
- 283. Jungmann J. EP 32, 176—81.
- 284. Jus. EP 32, 227—8.
- 285. Justi F. EP 32, 242—3.
- 286. Juskiewicz J. i A. EP 32, 252—3.
- 287. Kalina A. EP 32, 426—8.
- 288. K. Drzewieckiego Pisownia polska (rec.). Książka nr. 4. Warszawa.
- 289. K. Drzewieckiego Początki gramatyki polskiej (rec.). Książka nr. 1. Warszawa.
- 290. Reja Psalterz Dawidów (rec.). Książka nr. 4. Warszawa.
- 291. Słownik język polskiego tom II. (współ z J. Karłowiczem i Wł. Niedźwiedzkim), Warszawa, 1902, str. XIII + 1090.
- 292. W. Kokowskiego Słownik ortograficzny, (rec.). Książka nr. 12, Warszawa 1902 (1903).

1903.

- 293. (Głoska) *n* EP 1 (serji 2), 3—5.
- 294. Gramatyka języka polskiego (wyd. 3-e, nagrodzone przez Komitet Kasy im. Mianowskiego w Warszawie), Warszawa.
- 295. Jan Karłowicz, (1836—1903). Wspomnienie pozgonne. Ogniwo nr. 26 i 27. Warszawa.
- 296. Jan Karłowicz, zarys życia i prac. Odbitka z Wielkiej Encyklop. Powszechn. Ilustrow. Warszawa, str. 27.
- 297. Karadzić, V. St. EP 34, 765—8.

- 298. Karłowicz J. EP 34, 839 — 46.
- 299. Kaszubski język EP 35, 56 — 60.
- 300. Kaukaskie języki EP 35, 182 — 6.
- 301. Kazykumycki język EP 35, 274 — 6.
- 302. Narzędnik EP 1 (serji 2), 255.
- 303. Nehring Wł. EP 1 (serji 2), 409 — 11.
- 304. Niemiecki język 2 (serji 2), 785 — 9.

1904.

- 305. Dźwięki nosowe EP 3 (serji 2), 242 — 5.
- 306. Jan Karłowicz, jako językoznawca. W dziele: Życie i prace Jana Karłowicza. Książka zbiorowa, wydana staraniem i nakładem „Wisły”, str. 120 — 64. Warszawa.
- 307. K. Drzewieckiego Krótka składnia języka polskiego (rec.). Książka nr. 6. Warszawa.
- 308. Klaproth H. EP 36, 584 — 5.
- 309. Piotr Chmielowski (1848 — 1904). Gонец Wieczorny nr. 223. Warszawa.
- 310. Przemówienie nad grobem Jana Karłowicza. W książce „Życie i prace Jana Karłowicza”. Warszawa.
- 311. Słownik języka polskiego tom III, (wespół. z J. Karłowiczem i Wł. Niedźwiedzkiem). Warszawa, 1904, str. XIV + 935.

1905.

- 312. J. Baudounina de Courtenay Szkice językoznawcze (rec.). Książka nr. 2. Warszawa.
- 313. Materiały i Prace Komisji Językowej Akademii Umiejętności 2, 1, (rec.). Książka nr. 6. Warszawa.
- 314. Przemówienie na zjeździe b. Wychowawców Szkoły Głównej w r. 1903, w „Książce Pamiątkowej Zjazdu w 40-tą rocznicę założenia Szkoły Głównej”. Warszawa.
- 315. Władysław Nehring. Pamiętnik literacki, 1905. Lwów.

1906.

- 316. Hieronim Łopaciński, Wspomnienie pośmiertne. Przegląd Hist., str. 452 — 5. Warszawa.

1907.

- 317. Antoni Kalina (1846 — 1906). Wspomnienie pośmiertne. PF 6, 414 — 16. Warszawa.
- 318. Babiaczyka Adama dr. Lexicon zur Altpolnischen Bibel 1455. (rec.). PF 6, 381 — 6. Warszawa.
- 319. Gramatyka języka polskiego, wydanie 4-e powiększone. Warszawa, str. 422.
- 320. Hieronim Łopaciński (1860 — 1906). Wspomnienie pośmiertne. PF 6, 410 — 13. Warszawa.
- 321. Jan Bystroń (1860 — 1902). Wspomnienie pośmiertne. PF 6, 419 — 21. Warszawa.
- 322. Jan Karłowicz (1836 — 1903). Wspomnienie pośmiertne. Prace Fil. 6, 406 — 9. Warszawa.
- 323. Roman Pilat (1846 — 1906). Wspomnienie pośmiertne. PF 6, 417 — 19. Warszawa.

1908.

- 324. Błędy językowe (szereg artykułów drukowanych w Słowie Polskim). Lwów.
- 325. Gramatyka języka polskiego szkolna. Warszawa str. 152.
- 326. Język i językoznawstwo Ateneum Polskie, 1, 332 — 41. Lwów.
- 327. Języki słowiańskie, ich rozwój i stosunki wzajemne. Wykład wstępny na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie 7 maja 1908. Odbitka z t. III Ateneum Polskiego. Lwów, str. 16.
- 328. Odpowiedź w sprawie jednostajności zakończeń *-ym*, *-im* na rodzaj męski i nijaki w deklinacji zaimkowej. Poradnik Język. Kraków.
- 329. O wpływie języka łacińskiego na język polski. W książce „Zbornik u slavu Vatroslava Jagića”. Berlin. (Streszczenie tego artykułu w Sprawozd. Tow. Nauk. Warsz. 1907).
- 330. Punkty sporne pisowni polskiej (streszczenie wykładu w Tow. Naukowo-literack. we Lwowie). Słowo Polskie (4 feljetony). Lwów.

331. Słownik języka polskiego tom IV (wespół. z Wł. Niedźwiedzim). Warszawa 1908, str. XV + 1036.
 332. W sprawie czystości języka. Słowo Polskie. Lwów.

1909.

333. Błędy językowe (szereg artykułów, drukowanych w Słowie Polskim). Lwów.
 334. Zabytki języka staropolskiego z wieku XIV, XV i początk. XVI (ze współudziałem M. Kryńskiego). Zeszyt I. Warszawa.

1910.

335. Gramatyka języka polskiego, wydanie 5-e. Warszawa.
 336. Prawidła pisowni polskiej. Lwów, str. 40.

1911.

337. Bibliografia prac językoznawczych. PF 7, 244 — 53.
 338. Imiona własne osób cudzoziemskie w postaciach polskich. Słowo Polskie 1911. Lwów. (Przedruk w Poradniku Jęz. 1912).
 339. Język ojezysty, Tygodnik Ilustr. nr. 4. Warszawa.
 340. Szkic językoznawstwa polskiego od początku w. XIX-ego. W „Księdze pamiątkowej ku uczczeniu 250-tej rocznicy założenia Uniwersytetu Lwowskiego przez króla Jana Kazimierza”. Kraków.
 341. Władysław Nehring, (1830 — 1909). Wspomnienie pośmiertne. PF 7, str. I — IV. Warszawa.

1913.

342. Gramatyka języka polskiego szkolna, wydanie 2-e, powiększone działem składni, opracowanym przez Mirosława Kryńskiego. Warszawa, str. 218.
 343. Zabytki języka staropolskiego (autoreferat). Język Polski, str. 303 — 5. Kraków.

1914.

344. *Piotrogród* czy *Petrograd*. Kurj. Warsz. nr. 275. Warszawa.
 345. Słowo *rozproszyc* z dawniejszego *rozpłoszyć*. Język Polski. 2, 63 — 6. Kraków.

1915.

346. Formy gramatyczne języka polskiego. Enc. Pol. Akademji Um. 3, 2, 38 — 104. Kraków.
 347. Praca w uniwersytecie. Seminarja. Świat nr. 37. Warszawa.
 348. Zadania szkół wyższych. Tygodnik Ilustrow. nr. 14. Warszawa.

1916.

349. Antoni Małecki (1821 — 1913). PF 8, 641 — 6. Warszawa.
 350. Bibliografia prac językoznawczych (łącznie z M. Z. Kryńskim) PF 8, 350 — 9 i 624 — 40.
 351. Pochodzenie języka literackiego. Ilustracja Polska: Wieś i Dwór, zesz. 9 — 10. Warszawa.

1917.

352. Gramatyka języka polskiego, wydanie 6-e. Warszawa.
 353. Gramatyka języka polskiego szkolna (łącznie z M. Kryńskim) wyd. 3-e. Warszawa.
 354. Kilka słów o języku Henryka Sienkiewicza. W książce: „Szkół Główna Sienkiewiczowi”. Warszawa.

1918.

355. Gramatyka języka polskiego szkolna (łącznie z M. Kryńskim). Wyd. 4-e. Warszawa.
 356. Zabytki języka polskiego z wieku XIV, XV i począt. XVI (ze współudziałem M. Kryńskiego). Zeszyt ostatni. Warszawa.
 357. Z dziejów języka polskiego, odczyt na posiedzeniu publiczn. Tow. Nauk. Warsz. 2 grud. 1918. Rocznik Tow. Nauk. Warsz. XI, str. 112 — 34. Warszawa.

1919.

- 358. Gramatyka języka polskiego szkolna (łącznie z M. Kryńskim). Wyd. 5-e Warszawa.
- 359. O wpływie języków obcych na język polski. Sprawozd. z posiedz. Tow. Nauk. Warsz. Wydział I językoznawstwa i literatury. Warszawa.
- 360. O zjawiskach analogji składniowej w dzisiejszym języku polskim. Sprawozd. z posiedz. Tow. Nauk. Warsz. Warszawa.

1920.

- 361. Gramatyka języka polskiego szkolna (łącznie z M. Kryńskim). Wyd. 6-e. Warszawa.
- 362. Jak nie należy mówić i pisać po polsku. Warszawa, str. 312.
- 363. Upodobnienie składniowe w dzisiejszej polszczyźnie. Poradnik Język. Kraków.

1921.

- 364. Gramatyka języka polskiego szkolna (łącznie z M. Kryńskim). Wyd. 7-e i 8-e. Warszawa.
- 365. Jak nie należy mówić i pisać po polsku. Wyd. 2-e, jubileuszowe, staraniem uczniów autora. Warszawa, str. 376.
- 366. Wpływ składni niemieckiej na polską w języku dzisiejszym. Gazeta Administracji i policji państw. 1921 nr. 12, 14, 16. Warszawa.

1922.

- 367. Gramatyka języka polskiego szkolna (łącznie z M. Kryńskim). Wyd. 9-e. Warszawa.
- 368. O poprawność języka. Tygodnik Ilustrow. nr. 34.

1923.

- 369. Gramatyka języka polskiego szkolna (łącznie z M. Kryńskim). Wyd. 10-e. Warszawa.

1924.

- 370. Niektóre wyrazy z zakresu pojęć o przemyśle. Gazeta Administracyjna. nr. 9. Warszawa.
- 371. Niektóre uwagi z zakresu umowy o pracę. Gazeta Administracyjna nr. 1 i 5. Warszawa.
- 372. Obecne naleciałości językowe. Wiadomości Akademickie nr. 4. Warszawa.
- 373. Uwagi o języku projektu ustawy o gminie miejskiej. Gazeta Administracyjna nr. 16. Warszawa.
- 374. Uwagi o języku projektu ustawy o sądach zwyczajnych. Gazeta Administracyjna nr. 11. Warszawa.
- 375. W sprawie nazwy miasta *Włoszczowy*. Gazeta Administracyjna nr. 17. Warszawa.

1925.

- 376. Dzisiejszy język polski urzędowy. Przegl. Human. zesz. 2 — 3.
- 377. Gramatyka języka polskiego szkolna (łącznie z M. Kryńskim). Wyd. 11-e. Warszawa.
- 378. Język ojczysty i cudzoziemskie przymieszki. Życie Urzędnicze nr. 2. Warszawa.
- 379. Nazwy *Kutno* — *kucieński* — *kutnowski*. Poradnik Językowy nr. 8. Kraków.
- 380. Objaśnienie do m. *Ostrowi Mazowieckiej*. Poradnik Językowy nr. 6 i 7.
- 381. O języku urzędowym doby dzisiejszej, zwłaszcza w sądownictwie, odezyt wygłoszony 6 marca 1925 w auli Uniw. Warsz. Warszawa, str. 47. (Toż w Gazecie Administ. 1925 nr. 16, 18, 21, 22, 23, 26).
- 382. Troska o język (wyrazy swojskie, używane niewłaściwie). Tygodnik Ilustrowany, nr. 2 i 4.
- 383. Zabytki języka staropolskiego z wieku XIV, XV i początk. XVI (ze współudziałem M. Kryńskiego). Wyd. 2-e. Warszawa, str. 480.

1926.

384. Bibliografia polskich prac językoznawczych za lata 1915 — 1925 (łącznie z S. Szoberem). PF 10, 383—430.
385. Uwagi nad językiem „Projektu rozporządzenia Prezydenta Rzplitej o postępowaniu administracyjnym”. *Gazeta Administr.* nr. 36. Warszawa.
386. Zjawiska analogji, czyli upodobnienia w zakresie form językowych. *Poradnik Językowy*. zesz. 3 i 4.

1927.

387. Gramatyka języka polskiego szkolna (łącznie z M. Kryńskim). Wyd. 12-e. Warszawa.
388. O niewłaściwym używaniu przyimka *dla*. *Poradnik Językowy*. nr. 1 i 2.

1928.

389. *Archiwista i archiwarjusz*. Archeion. Warszawa.
390. Nazwiska osobowe żon i córek; przyrostki: -owa, -yna, -ina, -ówna, -anka. Książki, miesięcznik, wydawn. Arcta nr. 9. Warszawa.

1929.

391. Jan Nieciśław Baudouin de Courtenay, profesor Uniwersytetu Warszawskiego (1845 — 1929). *Kurj. Warsz.* nr. 307. Warszawa.
392. Jan Nieciśław Baudouin de Courtenay. Wspomnienie. *Przegląd Pedagog.* nr. 32. Warszawa.
393. *Niepożyty i niespożyty*. *Poradnik Język.* nr. 6. Kraków.
394. O języku współczesnych dzieł językoznawczych polskich, postrzeżenia, wypowiedziane na Zjeździe językoznawców polskich w Warszawie 30 czerwca 1928. PF14, 607 — 22. Warszawa.
395. *Personel, personal, personat*. *Język Polski* 14, 55 — 7. Kraków.

396. Przecisk wyrazów: *nauka, wszechnica* — analogja przeciskowa. *Poradnik Język.* nr. 3. Kraków.
397. *Widownia 'scena' — widzownia 'sala dla widzów'*. *Język Polski* 14, 95. Kraków.
398. Wiktor Jan Porzeziński profesor Uniwersytetu Warszawskiego (1870 — 1929). *Kurj. Warsz.* nr. 72. Warszawa.

1931.

399. Jak nie należy mówić i pisać po polsku. Część II. Warszawa, str. 353¹⁾
400. Objasnienie sposobów mówienia: *w Polsce, w Warszawie i na Śląsku, na Mazowszu*. *Poradnik Język.* nr. 1. Kraków²⁾.

118223

¹⁾ Znaczna część artykułów, zawartych w I i II tomie tej książki, została ogłoszona uprzednio w *Kurjerze Warszawskim*.

²⁾ W zbieraniu materiału bibliograficznego pomagał mi p. magister Wiktor Godziszewski, za co mu na tem miejscu składam podziękowanie.